

Foredrag holdt av Níls Chrístíe på Víðarásen 1. november 2014

Foredraget er transkriberte fra et opptak.

Som dere kanskje husker fra annonseringen, så står det noe om «På parti med tilbakeskrittet.» Da tenker jeg meg liksom at vi må jo se hvilken vei vi skal gå. Jeg tenker det spesielt hver nyttårsaften. På radio og fjernsyn! Da kommer statsministeren med velvalgte ord, og du kan være nesten sikker på at statsministeren kommer til å prate om fremskrittet. «Nå må vi liksom passe på at Norge ikke stagnerer. Det må gå fremover.» Dette sier de hvert bidige år. Det er nesten som å være på et tog gjennom landskapet, og det er mange vakre landskap vi har sett ut på, men vi skal videre, ja hvor hen da? – men vi må videre. Og da tenker jeg. Det var jo mye pent vi så på der. Og der! Kunne det ikke tenkes at vi skulle stoppe, og kjøre tilbake og ordentlig oppleve hvordan det var der? Dét får jeg lyst til å være med på! Og jeg føler vel også litt, fordi jeg kommer fra en annen tid – av og til føler jeg at jeg dukker opp som et rart troll, ja ikke akkurat her, og sier upassende ting, men selv i det korte lille avsnittet av tid som vi har vært med i, jeg har vel rekorden akkurat nå, i langt liv, så har det jo skjedd fantastiske ting.

Men, vi må jo utvikles, vi! Og utviklingen den har en tvillingsøster og det er mobilitet. Man må flytte på seg for å utvikles. En kan jo ikke være der man er, det blir jo for statisk. Så vi flytter. Mer og mer flytter vi på oss. Hva er grunnlaget for å flytte? Det er jo for at vi skal få det bedre, utvikles! Og så er det en del andre ting som jeg skal si litt om. I Oslo er det et begrep som heter «fritt skolevalg.» En merkelig konstruksjon. Det betyr at barna skal velge den skolen liksom, når de kommer litt sann opp i det, som de tror vil egne seg best for dem. Det blir jo gjerne den fineste skolen, og det blir jo vanskelig. Og det er andre flyttinger. Dette er blitt beskrevet veldig godt i mange bøker, jeg tenker spesielt på to. Den ene er i et lite kapittel om «Hill Town», som lå oppe på en liten høyde. Et lite bysamfunn, og der var det virkelig viktig å være tilstede, for hvis du ikke var tilstede, så kunne jo naboene finne på noe dumt. Så du måtte alltid være der og snakke for deg og møtes der det var viktig å møtes. Det var ikke i kommunestyret, men i butikken og sånne steder hvor man måtte gjøre seg gjeldende. Så skjedde en ulykke. Det ble anlagt en jernbane rett ved. Da tok folk toget til en enda bedre arbeidsplass. Da tømtes Hill

Town for nærkontakt. Man hadde jo ikke tid til å være der. Man måtte jo på arbeid, og så komme seg rett hjem. Og så skjedde neste stadiet og det er det en som heter Putnam som har skrevet om. Når du så var kommet hjem, så går du ikke ut lenger. Hvorfor gjør du ikke det? Jo, du kan jo få hele greia inn i stuen. Elektronikken er der, og der sitter du og ser på fjernsyn, eller du sitter der med disse greiene (Nils holder opp sin mobiltelefon), ja, denne er veldig gammel. Så sitter man på toget eller busser og trykker på disse. Det er vel halvparten av busspassasjerene som sitter med noe sånt og strever. Jeg satt på toget ned til Tønsberg nå og jeg fikk ikke sagt et ord til damen som satt ved siden av meg, for hun satt med noe sånt hele tiden – og det var jo ergerlig for det kunne jo vært artig å vite hvorfor hun skulle til Tønsberg. Det blir på en måte sosialt drepene, dette her, at vi gjør dette så meget. Så Putnam har kalt denne boka si «Bowling alone.» Før var det jo sånn at han og gutta dro ut for å bowle sammen og så tok de en øl sammen, etterpå, men det er slutt! Nå går de ut alene og konkurrerer med seg selv. Det sosiale, det blir veldig lett oppløst, og da blir det vanskelig å få øye på både de andre og seg selv. Det er kommet en tredje bok, nå husker jeg ikke forfatteren til den, men den heter «Alone, together». I media nå, er det stadig rapporter om at nå går ungdomskriminaliteten ned. Det er ikke rart. Vi er jo hjemme hele tiden. Og dette gjenspeiler seg på alle mulige områder. At man er der, jeg opplever dette som bestefar, av og til, jeg er jo en streng bestefar, så det får ikke fortsette lenge, om de sitter der ved måltidet og taster på disse greiene for å kontrollere om det jeg sa var riktig – jeg må jo være litt forsiktig med kritikken. Folk er inne på verdensnettet hele tiden, og forsvinner også inn i det, og det som hun som skrev boken «Alone, together» beskriver, er at de har i grunnen ikke tid til vennene, ikke engang å ringe til dem. For det er så mye viktig å holde øye på og bli oppdatert på. Så vi lager oss et veldig rart samfunn der vi ikke er i direkte kontakt med hverandre. Det er farlige greier. Jeg har tenkt meget på dette og Asbjørn Kjønsstad, jeg mener at han var medlem av representantskapet en gang, jeg fikk en bok av ham for tre dager siden. Han har skrevet en bok om sin slekt. Den heter «Et sosialhistorisk skriftstykk. Myhre Stavernslekten.» Ikke så langt unna her. Han forteller om hvordan de klarte seg, hvordan det var bygget opp et nettverk av relasjoner.

I går da jeg satt og så på filmen fra Vidaråsen, så tenkte jeg på Margit Engel. Hun var jo en risikosøker. Hun fant seg ikke i regler fra myndighetene. Jeg husker så godt det var kommet noen brev, som for de fleste av oss var ganske uforståelige, og hun sa: «vi skal iallfall ikke svare dem med det språket, vi skal ikke tilpasse oss styringsverket i Norge, vi! Vi skal være oss selv! Svare med å fortelle om hva vi driver med og si det ordentlig. Ikke nøle og late som om vi er noen andre enn det vi er.» Dette har preget mitt forhold til myndighetene, bestandig.

Jeg synes det er så viktig. Her er det en veldig fin idé om landsbyer og så må man jo ikke da tilpasse den til skiftende tiders ideer om for eksempel sosialt arbeid om hvordan ting skal gjøres. Bare se på den utviklingen som har vært i Camphill i England i det siste, som jo er helt fatal. De har jo kjørt det som et konsern. Det er blitt en institusjon, en av mange, og det var kanskje nødvendig for å få tilstrekkelig økonomisk støtte. Og dette vil kanskje være et av de poengene som jeg ønsker skal bli husket når jeg har tatt toget, ja til dels det endelige toget også. **Ikke gå i noe samarbeid som vil betyr at man må fravike fra noen hovedprinsipp.** Da er det jo bedre ikke få de pengene! Dere har jo jorder og gulrøtter og sånn. Det er jo ikke noen veldig stor tanke å holde den levestandarden som resten av samfunnet har i dette landet. Vi er jo i en penibel situasjon ved at så mange blir uavhengige av de andre. Det er fint å være avhengig! Det er en av sosiologiens første lover. Avhengighet er noe av det som holder folk sammen. Det er gjensidig avhengighet av hverandre, gjensidighet i forsøket på å hjelpe hverandre og så videre. Det var til og med slik da, og det her diskuterer Asbjørn og jeg ofte. Sånn som vi har organisert oss nå, så må man jo spørre – ja, det er mye voksne folk i salen her – men hvor er alle ungene? Hva har vi gjort med barna i vår samfunnstype? Vi vet litt om det. Fra de er ett år gamle, så er de institusjonalisert. Over 80 % av ettåringer går i barnehagen. Jeg bor sånn til at jeg er omgitt av barnehager, så jeg ser der de kommer hastig trillende med halvt sovende, halvt våkne barn, på full fart inn i den barnehagen som de skal levere barna fra seg i. Og der er de da, til de skal hentes, disse trette, leie barna, mange timer senere. Personlig er jeg overbevist om at det må være en ulykke, som ettåring å bli brutt av fra dine relasjoner, og jeg velsigner min livsskjebne ved at jeg vokste opp et sted hvor det ikke var noen barnehager i nærheten. Jeg fikk sitte i fred helt til jeg begynte på skolen jeg, på en kjellerlem, et eller annet sted. Det var heldigvis et gjerde omkring, så jeg slapp å leke med andre barn også. Det er jo viktig å få være i fred også. Pusle i fred.

Nils Christie på Vidaråsen 2014.

Og så er det elektronikkens generelle virkning på oss. Det er jo noen tanker fra antroposofenes kretser om at dette kanskje ikke er sunt. Jeg synes å huske at dere drev og målte hvordan utstrålingen var fra kontakter og sånn, i husene dere lagde. Gjorde dere ikke det da? Det var kanskje ikke så dumt det? – og nå ser jeg plutselig et barnebarn, fire år gammel, som har fått en sånn Pad, som hun sitter og trykker på. Hva er det som skjer der? Jeg syns ikke det er noe fint, jeg. Jeg er nokså sikker på at det må være galt. Det er en mann som heter Spitzer som har dette som en viktig del av sitt tema – og agiterer om det. Så er det en annen ting i det. Den er jo enda alvorligere. Hvordan lærer vi best, da? For eksempel å telle. Ja, det påstås og nå holder jeg meg til den steinerskolelæreren hvis navn jeg selvfølgelig har glemt for lengst, de fleste lærer jo å telle sånn, på fingrene. 1, 2, 3. og av og til er det noen kor og vers, og så blir det litt vanskelig når det går over fem, men vi har jo flere fingre, de fleste av oss. Vi kan gå et stykke. Vi kan få en del lærdom inn i kroppen, ved ting vi gjør. Og så begynner vi også forsørge meg å lære å skrive for hånd! Det gikk meg ille på skolen, for jeg skriver så stygt, men jeg skjønnte det jo selv.

Jeg har hatt en erfaring de siste ukene som jeg hadde lyst til å nevne. Jeg skulle skrive noe veldig vanskelig, og nå har jeg også forfalt til å skrive på en slik computer, eller

hva det nå heter. En sånn datagreie med en skjerm. Men så var det *veldig* vanskelig det jeg skulle skrive. Ja, ja, tenkte jeg. «Jeg får ta frem min gamle venn da.» Jeg har den jo fremme bestandig (holder opp sin penn), men jeg får bruke den til å skrive det vanskelige. Og jeg merket det, da jeg satt og skulle formulere det, så strømmet assosiasjoner fram, positive og negative, om det jeg hadde tenkt. Jeg synes at jeg fikk et dypere forhold til materien ved å bruke hånden. Det blir kroppsliggjort, denne måten å kunne fremstille stoffet på. Nå tenker jeg at jeg i den tiden jeg har tilbake, i mye større grad skal bruke blyant og jeg skal anvende penn, og jeg skal prøve å forstå stoffet på en bedre, eller i hvert fall fremstille stoffet på en bedre måte ved å kroppsliggjøre det – og her er vi framme ved noe annet viktig. Og her er Vidaråsen og de andre landsbyene veldig viktige. Det er så mye kroppslig aktivitet her. Det er så mye man lærer uten å vite at man går på skolen, men man lærer jo hvordan man burde legge den planken, eller hvordan man eventuelt kunne ta opp dét røret, eller gjøre ditt og datt.

Å tenke på håndverket som noe verdig, noe veldig viktig – og vite hvor mye en håndverker kan og vet gjennom kroppen. Dette er et annet tema som er stort nå, i en del av sosiologien. Det er en mann som heter Richard Sennett, som har skrevet en bok som heter «The Craftsman» – Håndverkeren. Nettopp om denne, skal vi si denne nedverdige aktivitet – ja, de tjener kanskje godt med penger, men statusmessig er de ikke fullt så fine som en som har med ord å gjøre, som skriver ting eller leser ting, eller er i et eller annet akademisk yrke. Men håndverkeren vet så forbannet mye inne i kroppen sin om hvordan ting skal gjøres. Om hvordan ting kan repareres. Hvordan ting kan skapes. Men denne kunnskapen er ikke så prestisjefylt. Det er jo ganske rart på en måte, men det viser seg at håndverkere går på håndverksskoler der det er et pensum og sånt, noe om hvordan du skal *gjøre* ting, og dette er skrevet av noen akademikere som på en måte har stjålet håndverker'n sin kunnskapsbase og så får elevene det i form av skrift inn til seg og hvis de passerer, får de lov til å bli håndverkere. Jeg er tilbøyelig til å si «gi tyvegodsset tilbake!» Hvis man skal lære opp håndverkere burde det være blant håndverkere, av håndverkere, for å oppgradere selve virksomheten, yrkesskolen. Det er noe av det fine her i landsbyen, synes jeg, at det er masse håndverk som foregår og det er veldig viktig at det foregår. Så får det heller gå til helvete om ting blir skeive eller skakke til å begynne med, og sånt. Det er klart at det må bli det. Slikt er det jo i alt mulig, men man må lære gjennom å gjøre og ikke bare lære gjennom å høre. Så her igjen: stopp toget. Kanskje det er en modell her, som vi burde få en mer rendyrket hensyntaen til i en fremtid.

På ny snakker jeg om Botton Village og alt det der. Det er viktig å ikke falle for helsemyndighetenes krav om hvordan ting skal være. Ikke falle for krav om at det

skal være fjernsyn alle steder. – Det har man vel klart, stort sett, å nekte å falle for, eller hvordan er det? Er det fjernsyn noen steder? (Kommentar fra salen: Alle har sin egen datamaskin som de kan se TV på.) Ja, da er det spørsmål om man ikke skulle lage noen støysendere.

Det er dypt alvorlig dette. Det er ikke riktig dette. Hvorfor skal vi falle for dette da? Det er viktigere å møtes her i hallen, og så å passe seg for den tendensen at man – og det var det jeg forsøkte å antyde i det veldig interessante innlegget vi hadde her, i går – at vi forsøker å få til at vi samtaler med hele oss, eller som en veldig flott britisk forsker sier: «vi kommuniserer jo, med lukt, med omfavnelser, med kroppsspråk, hele tiden og vi får jo sagt det viktigste ofte, bare med tonefallet.» Vi må ikke forfalle til å tro at det er det vi ser på en sånn plastikkgreie som er hele greia. Da får vi et galt menneskesyn og vi forkropler våre muligheter til å si allting ordentlig og til å svare ordentlig. Så tilbakeskrittet mitt er da: «Pass på», og det er jo det fine her, «pass på at den fine formen, den personlige formen med interaksjon, med hele mennesket, som er levende, at den beholdes.» Og derfor er jeg helt motstander av fjernsynsundervisningen som vi har en del av universitetet. Jeg har også lært av Ivan Illich, som har vært her på besøk en gang på et flott seminar, «vi skal også slippe å bruke mikrofoner.» Jeg vil snakke direkte, jeg, og ikke bli hørt derfra, fra en høyttaler som henger på veggen. Det dreier seg om å få til den medmenneskelige, direkte kontakten og ikke fjernkontakt.

Det «toget» vi er på, det går jo bare mot større og større grad av fjernkontakt og da er jeg, for en gang skyld, inne på et fagområde, noe jeg vet noe om. Det er ganske enkelt: «at når vi ikke er i nærkontakt, så er det noe lettere å være jævlig mot hverandre.» Det er lettere å plage fremmede enn det er å plage nære. Det er noen unntak fra dette, familievold og så videre, men i hovedsak, og dette er noe jeg har studert og funnet ut om selv – om sånne som drepte eller ikke drepte i prekære situasjoner. De som kom så nær det mulige offeret at de så mennesket, de oppførte seg menneskelig. Men hvis du så den annen som et dyr, da var det enklere å være brutal overfor vedkommende. Så hvis temaet kommer opp i representantskapet, så ville det være viktig at vi alltid passe på dette: «at vi vil ikke skape en type sosiale situasjoner som øker fjernheten. Vi vil hjelpe til å skape nærhet.»

Det er et ord jeg er særlig sinna på – et slagord som jeg tror ble unnfanget av Gudmund Hernes, som var undervisningsminister. Han er dessuten sosiolog, så han skulle ikke ha gjort det. Han burde kunnet se hva han gjorde. Det gjalt den videregående skolen. Og hva er slagordet? «Alle skal med!» Ja, det er hyggelig! Hjelp, at ingen blir stående igjen på perrongen. Men hva sier det også? Det sier at det er en ulykke hvis du ikke får en høyere utdanning. Alle skal med, men han kom ikke med, stakkars! Det var jo en gang at det var ålreit å være arbeider.

Derfor er jeg ivrig tilhenger, og nå skal jeg slutte, av at vi må passe på dette landet vårt så det ikke overtas av eksperter. Hvordan skal vi få til det, da? Vi må blant annet gjenskape Hill Town – den som ble ødelagt av toget. Hvordan skal vi gjøre det da? Toget må få gå, men vi må jo få kunne tenke oss løsninger hvor folk, så å si, tvinges til deltagelse i styre og stell. Det er jo helt forferdelig hva nåværende kommunalminister prøver å få til. At vi skal gå ned fra det nokså store antallet kommuner som vi har i dag og ned til bare noen få. Det er jo greit det, for staten, for da kan de forholde seg til få enheter, og slipper mye porto og annet krøll med disse her, men det er jo helt galt. Så min tanke er at vi burde jo selvfølgelig ikke ha færre kommuner, men vi burde ha mange flere! Som da blir nokså selvstyrende enheter i det norske samfunnet. Vidaråsen er jo for så vidt et godt og interessant eksempel på en kommune for seg. Det kunne jo godt bli en kommune – den fungerer jo bedre enn en kommune, og det omliggende fylket burde kunne se at sånn burde man kunne gjøre det. Man må jo passe på at folk blir ansvarlige for det samfunnet de lever i. Man må passe på at vi er nødt til å være tilstede for ellers så skjer det noe galt.

Foredraget er transkribert av Nils Langeland som også fotograferte Nils Christie.

Nils Christie om reinkarnasjon

I boka *Bortenfor anstalt og ensomhet* (Universitetsforlaget, 1989) beskriver professor Nils Christie noen av hovedprinsippene i landsbyene.

«Det tredje hovedprinsipp i landsbyene er at *sjelen er det sentrale og det permanente*, mens legemet bare er en midlertidig bolig. En underlig oppfatning i vår tid. Men egentlig er det vår tid som er underlig, ikke oppfatningen. Troen på reinkarnasjon finnes i mange kulturer. Det er en tro med interessante sosiale konsekvenser, kanskje særlig hvor det finnes mange usedvanlige mennesker. Noen kan ha en irriterende oppførsel. Noen følger ikke det vanlige mønster for adferd og ser heller ikke helt vanlig ut. Ansiktet til enkelte kan ved første øyekast virke frastøtende, selv om det for folk som kjenner dem blir omvendt. Troen på reinkarnasjon virker også i retning av å ta oppmerksomheten vekk fra det ytre. Kroppen blir bare en innpakning. Innenfor finnes en høyverdig sjel – som snart skal fortsette i et annet legeme. De som godtar slike tanker, vil antagelig ha et fortrinn i forholdet til usedvanlige mennesker.»

Om det å bli filmet og intervjuet

Tekst: Nina Brun

Onsdag den 27. mai hadde jeg en stor opplevelse. Hilde Maria Nygård Dias Sørensen, en godt voksen student fra Rudolf Steinerhøyskolen på Berle, filmet meg, der jeg tok henne og Karen Nesheim med på min 58 år lange Odysse. Da opplevde jeg at jeg fikk et ansikt ut mot verden, autismen også. Da er det håp om at jeg kan få lov til å utfolde meg som Nina Maria Brun med min Asperger form for legning og natur. Uten at jeg skremmer, sårer, støter eller irriterer mine kjære medmennesker, men kan hjelpe og glede dem isteden.

Det tok jo fem timer å filme meg, og enda var det noe jeg ville ha lagt til. Det fikk holde!

Nina Brun

Hilde Maria fikk ikke bruke det store direktekameratet, for det trengte studentene på Berle akkurat den dagen. Det lille kameraet måtte lades opp flere ganger, men det var bare en fordel med alle intervallene. For i mellomtiden fikk jeg tenkt meg om, så jeg fikk med meg det jeg ellers ville ha glemt under sammenhengende filming!

Nå er jeg spent. Tenk om Vidarforlaget får snusen i dette og vil trykke alt det jeg har sendt dem. Selv om de må redigere det kraftig ned, akkurat som filmen til Hilde Maria. Dette kunne være en lovende ansiktsløftning for meg og andre med Aspergers/Autisme.

Jeg skulle ønske at det var de velutdannede og velerfarne studentene fra Berle som kom hit for å være medarbeidere og omsorgspersoner for oss med spesielle behov.